

"МОНГОЛ УЛСАД ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН САНХҮҮЖИЛТИЙН
НЭГДСЭН ТОГТОЛЦООГ БЭХЖҮҮЛЭХ НЬ" НҮБ-ЫН ХАМТАРСАН ХӨТӨЛБӨР

СУРГАЛТЫН БИЕТ ОРЧИН, ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨЛТИЙГ САЙЖРУУЛАХ ЗӨВЛӨМЖ

ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛ, СУРГУУЛИЙН ӨМНӨХ
БОЛОВСРОЛ ХӨТӨЛБӨР

2021 он

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Хөгжлийн Хөтөлбөр

НҮБХХ нь ядуурал, тэгш бус байдал болон уур амьсгалын өөрчлөлтөөс үүдэлтэй шударга бус байдлыг эцэслэх зорилго бүхий Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын тэргүүлэх агентлаг юм. Дэлхийн 170 орны түншлэгчид болон мэргэжилтнүүдийн өргөн цар хүрээт хамтын ажиллагааны дүнд эх дэлхий, хүн бүрийн төлөө хөгжлийн урт хугацааны, цогц шийдлийг бий болгоход улс үндэстнүүдийг дэмжин ажилладаг.

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Хүүхдийн Сан

НҮБ-ын Хүүхдийн Сан дэлхийн 190 орон тэдгээрийн дотор Монголд хүүхдийн эрхийг хангах, хамгаалах үйлсэд тэргүүлэгч дэлхий хэмжээний байгууллага юм.

НҮБ-ын ТХЗ-ын хамтарсан сан

НҮБ-ын ТХЗ-ын хамтарсан сан нь улс орнуудад ТХЗ-д хүрэх ахиц дэвшлийг хурдасгаж, 2030 он хүртэл хэнийг ч орхигдуулахгүй байх амлалтаа биелүүлэхэд нь дэмжлэг үзүүлэх, урт хугацааны тогтвортой байдлын шинэлэг шийдлүүдийг нэвтрүүлэхэд түлхэц болох арга хэрэгслээр НҮБ-ын Суурин зохицуулагчид болон НҮБ-ын багийг хангаж ажилладаг билээ.

Ерөнхий мэдэгдэл:

НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөр эрхлэн хэвлүүлэв.

Энэхүү хэвлэлд дурдсан материал нь НҮБХХ эсхүл Засгийн Газрын байр суурийг илэрхийлээгүй болно. Тус хэвлэлд илэрхийлсэн үзэл бодол нь зохиогчийнх бөгөөд хамтран хэвлүүлсэн байгууллагуудын үзэл баримтлал, бодлогыг төлөөлөхгүй. Судалгаанд ашигласан мэдээллийн үнэн зөв эсэх, тухайн материалыг ашигласны улмаас гарах үр дагаварт хамтран хэвлүүлсэн байгууллагууд хариуцлага хүлээхгүй болно. Энэхүү баримт бичигт дурдсан аливаа бүс нутаг, засаг захиргааны нэгж, "улс орон"-ын талаар хэвлэн нийтэлсэн байгууллагуудын зүгээс ямар нэг байдлаар шүүмж өгөх, тэдгээрийн эрх зүйн байдалд үнэлэлт дүгнэлт өгөх зорилго агуулаагүй болно.

© 2021 Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Хөгжлийн Хөтөлбөр

Зохиогчийн эрхийг хуулиар хамгаалсан.

НҮБХХ-өөс зохих ёсны зөвшөөрөл авсан тохиолдолд тус судалгаа, тайланг хувийн болон арилжааны бус зорилгоор хэвлэх эсвэл хуулбарлахыг зөвшөөрнө. НҮБХХ-ийн бичгээр өгсөн зөвшөөрөлгүйгээр арилжааны зорилгоор худалдах, түгээх, дуурайлган хэвлэхийг хориглоно.

Ишлэл хийх санал: А.Заяадэлгэр. (2021). Сургалтын биет орчин, хөрөнгө оруулалтын төлөвлөлтийг сайжруулах зөвлөмж. НҮБХХ. Улаанбаатар, Монгол Улс.

Зөвлөх: А.Заяадэлгэр (БШУ-ны Яаман дээрх зөвлөх)

Чимэглэл зураг: <https://unsplash.com/>, <https://www.istockphoto.com/>

Та дараах хаягаар орж тус тайлантай танилцах боломжтой:
<http://mn.undp.org>

Та бидэнтэй дараах хаягаар холбогдоно уу:

НҮБ-ын Хөгжлийн Хөтөлбөр

НҮБ-ын Байр, Нэгдсэн Үндэстний Гудамж -14

Сүхбаатар дүүрэг, Улаанбаатар 14201

Монгол Улс

Утас: + 976-11-327585

"МОНГОЛ УЛСАД ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН САНХҮҮЖИЛТИЙН
НЭГДСЭН ТОГТОЛЦООГ БЭХЖҮҮЛЭХ НЬ" НҮБ-ЫН ХАМТАРСАН ХӨТӨЛБӨР

СУРГАЛТЫН БИЕТ ОРЧИН, ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨЛТИЙГ САЙЖРУУЛАХ ЗӨВЛӨМЖ

ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛ, СУРГУУЛИЙН ӨМНӨХ
БОЛОВСРОЛ ХӨТӨЛБӨР

АГУУЛГА

ЗУРАГ	iv
ХҮСНЭГТ	v
ЖИШЭЭ	vi
САНАЛ	1
1. БОЛОВСРОЛЫГ ТӨЛӨВЛӨХ	6
1.1 ӨӨРЧЛӨГДӨЖ БУЙ ХАНДЛАГА	6
1.2 РЕФОРМ ХИЙХ ХЭРЭГЦЭЭ	9
1.2.1 Идэвхтэй, хамтран суралцах орчин бүрдүүлэх	10
1.2.2 Хүн-төвт дизайн гаргах	12
1.2.3 Суралцахуйг баяжуулах хэрэгсэл ашиглах боломж бүрдүүлэх	13
1.3 ТӨЛӨВЛӨЛТИЙН АСУУДАЛ	18
1.3.1 Сургуулийн хэмжээ	20
1.3.2 Хоёр ээлжээр хичээллэх	25
1.3.3 Бүлэг дүүргэлт, багш-суралцагчийн тооны харьцаа	28
1.3.4 Хамран сургах тойрог болон сонголт	32
1.3.5 Суурьшлын ялгаа	33
1.3.6 Ирээдүйн хэрэгцээг таамаглах	38
1.4 ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БУЙ АРГА ХЭМЖЭЭ-ШИЙДЭЛ	41
1.4.1 Тэнцвэрийг хангах	41
1.4.2 Сургуулийн зураглал хийж дахин зохион байгуулах	42
1.4.3 Ялгаа үүсгэх хүчин зүйл дээр ажиллах	46
1.4.4 Сургуулиудын дунд хамтын ажиллагаа, сүлжээ үүсгэх	49
.....	54
1.4.5 Мэдээлэл, харилцаа, холбооны технологи ашиглах	54
1.4.5 Мэдээлэл, харилцаа, холбооны технологи ашиглах	54
1.4.5 Мэдээлэл, харилцаа, холбооны технологи ашиглах	54
1.4.5 Мэдээлэл, харилцаа, холбооны технологи ашиглах	54
1.4.6 Хэвтээ, босоо чиглэлийн шилжилтүүд дээр анхаарлаа хандуулах	55
2. Хөрөнгийн санхүүжилт	56
2.1 Санхүүжилтийн хүрээ	61
2.2 Зарим арга хэмжээний санхүүжилт	68
3. Хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөх	73
3.1 Ерөнхий боловсрол	74
3.1.1 Эрэлт, нийлүүлэлтийг таамаглах	75
3.1.2 Сургалтын биет орчны өнөөгийн байдлыг тодорхойлох	84
3.1.3 Жишээ: Дорноговь аймгийн ерөнхий боловсрол	93
3.1.4 Дотуур байрны үйлчилгээ	101
3.2.1 Эрэлт, нийлүүлэлтийг таамаглах	105
3.2.2 Цэцэрлэгийн биет орчны өнөөгийн байдлыг тодорхойлох	115
3.2.3 Жишээ: Дорноговь аймгийн сургуулийн өмнөх боловсрол	119
ХАВСРАЛТ	126
ХАВСРАЛТ 1. Ерөнхий боловсролын сургалтын болон сургуулийн биет орчны шалгуур үзүүлэлт (KPIs)	127
ХАВСРАЛТ 2. Цэцэрлэгийн биет орчны шалгуур үзүүлэлт (KPIs)	217
ХАВСРАЛТ 3. Дотуур байрны орчны шалгуур үзүүлэлт (KPIs)	222
ХАВСРАЛТ 4. Дорноговь аймгийн сургуулийн биет орчны шалгуур үзүүлэлт (KPIs)	223
ХАВСРАЛТ 5. Аймаг, нийслэлийн хүн амын тоо, 2015-2045 он	238
Ашигласан материал	239

ЗУРАГ

Зураг 1.1 Төрийн өмчийн бага, дунд сургуулиудын элсэлтийн тархалт.....	22
Зураг 1.2 ЕБС-ийн элсэлтийн тархалт.....	23
Зураг 1.5 Дундаж бүлэг дүүргэлт.....	29
Зураг 1.6 Бүлэг дүүргэлтийн тархалт.....	30
Зураг 1.8 Бүлэг дүүргэлт, сурагч-багшийн тооны харьцааны хамаарал (ПИСА 2018).....	31
Зураг 1.9 Хувийн сургуулийн байршил.....	36
Зураг 1.10 Нийслэл дэх сургуулиудын байршил.....	37
Зураг 2.1 Хөрөнгө оруулалтын төсвийн хэсэг /2019/.....	63
Зураг 2.2 ЕБ-ын хамран сургалт болон хөрөнгө оруулалт.....	66
Зураг 2.3 Цэцэрлэгийн хамран сургалт болон хөрөнгө оруулалт.....	67
Зураг 3.1 Сургуулийн насны тооцсон хүн ам.....	76
Зураг 3.2 Хүчин чадал ашиглалтын харьцуулалт.....	80
Зураг 3.3 Төрийн өмчийн нэг сургуульд 2025 онд ногдох сургуулийн насны хүн ам.....	81
Зураг 3.4 Орчин 1.Сургалтын нэг компьютерыг ашиглаж буй суралцагчдын тоо.....	89
Зураг 3.5 Орчны шалгуур үзүүлэлт 2 болон 3-ын өнөөгийн байдал /2021/.....	90
Зураг 3.6 Орчин 4. Нэг ээлжээр хичээллэх боломжтой сургуулийн хувь.....	91
Зураг 3.7 Орчин 5. Хүчин чадал ашиглалт.....	92
Зураг 3.8 Дундаж бүлэг дүүргэлт.....	92
Зураг 3.9 Дорноговь аймгийн сургуулийн насны хүн ам болон элсэлтийн таамаглал.....	96
Зураг 3.10 Математикийн хичээлийн суурь чадвар эзэмшсэн байдлын тархалт /9-р анги/.....	97
Зураг 3.11 ЕШ-ын хэмжээст онооны дундаж /2019-2020/.....	98
Зураг 3.12 Хамран сургалтыг нэмэгдүүлэх хэрэгцээ.....	106
Зураг 3.13 Цэцэрлэгийн насны тооцсон хүн амын төлөв.....	107
Зураг 3.15 Хамран сургалт 89.4% байх үеийн хүчин чадал ашиглалт /3-5 нас/.....	113
Зураг 3.16 2024-2025 оны хичээлийн жилд төрийн өмчийн цэцэрлэгт нэмэгдэх элсэлт.....	114
Зураг 3.17 Салбарын хамран сургалт 89.4% байх үеийн хүчин чадал ашиглалт /2-5 нас/.....	115

ХҮСНЭГТ

Хүснэгт 1.1 Багшлахуйн загвар, түүнд хэрэгтэй суралцахуйн биет орчин	10
Хүснэгт 1.2 Суралцахуйн орон зайн онцлог	14
Хүснэгт 1.3 Австрали улсын сургалтын орчныг шинэчлэх “Үндэсний хөтөлбөрүүд”	16
Хүснэгт 1.4 Дундаж болон хамгийн бага элсэлт	21
Хүснэгт 1.4 ХЧА 1-ээс бага боловч 2 ээлжээр хичээллэж буй сургуулиуд	26
Хүснэгт 1.6 АНУ-ын төрийн өмчийн сургуулиудын хүчин чадлын үзүүлэлт	27
Хүснэгт 1.7 Эстони улсын ахлах сургуулийн хэмжээ болон бүлэг дүүргэлт	28
Хүснэгт 1.9 Төрийн бус өмчийн сургууль, цэцэрлэг	38
Хүснэгт 2.1 Цалин хөлснөөс бусад урсгал болон хөрөнгийн зардал	56
Хүснэгт 2.2 Монгол улсын ерөнхий боловсролын зардал	56
Хүснэгт 2.3 Хуваарилалтын механизм	57
Хүснэгт 2.4 Хэмжээг тооцох арга	57
Хүснэгт 2.5 Хөрөнгийн санхүүжилтийн жишээ	58
Хүснэгт 2.6 Монгол улсын практик	59
Хүснэгт 2.7 ЕБ-ын 2016-2019 онуудын хөрөнгө оруулалт /төг/	63
Хүснэгт 2.8 СӨБ-ын 2016-2019 оны хөрөнгө оруулалт /төг/	64
Хүснэгт 2.9 Хөрөнгө оруулалтын нэгтгэл	64
Хүснэгт 2.10 2016-2019 оны хөрөнгө оруулалтын тэгш байдлын үзүүлэлт	67
Хүснэгт 2.11 Лабораторийн хөрөнгө оруулалт	69
Хүснэгт 2.12 Компьютерийн хангамж	72
Хүснэгт 3.1 Хөрөнгө оруулалт төлөвлөх зарим арга хэмжээ	74
Хүснэгт 3.2 “Үндсэн чиглэл”-ийн үр дүнгийн шалгуур	74
Хүснэгт 3.3 Засгийн газрын хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөө	75
Хүснэгт 3.4 2021-2022 оны хичээлийн жилийн хүчин чадал	77
Хүснэгт 3.5 2020-2021 оны хичээлийн жилийн үзүүлэлт	78
Хүснэгт 3.6 2024-2025 оны хичээлийн жилийн үзүүлэлтийн төсөөлөл	79
Хүснэгт 3.7 Танхимын багтаамжийг тооцох жишээ	81
Хүснэгт 3.8 Сургалтын танхимаар хүчин чадлыг тооцох жишээ	82
Хүснэгт 3.9 ХЧА-ын үнэлгээний шалгуур	83
Хүснэгт 3.10 Салбарын хүчин чадал /2020-2021/	83
Хүснэгт 3.11 Сургалтын биет орчинг үнэлэх үзүүлэлт	85
Хүснэгт 3.12 ХО-ын төсвийн үр дүнг хэмжих үзүүлэлт	86
Хүснэгт 3.13 Сургуулийн барилгын өнөөгийн байдал	93
Хүснэгт 3.14 Дорноговь аймгийн сургуулийн насны хүн ам болон элсэлтийн таамаглал	93
Хүснэгт 3.15 Ерөнхий боловсролын үзүүлэлт, 2021 оны байдлаар	94
Хүснэгт 3.16 Ялгаатай аргаар тооцсон хүчин чадал ашиглалтын үзүүлэлт	95
Хүснэгт 3.17 ДГ-аймгийн ХО-ын үр дүнг хэмжих үзүүлэлт	98
Хүснэгт 3.19 Өргөтгөх шаардлагатай сургуулийн мэдээлэл	99
Хүснэгт 3.20 Судлах, шийдвэрлэх асуудал	100
Хүснэгт 3.21 Сургуулийн биет орчныг үнэлэх үзүүлэлт	100
Хүснэгт 3.22 Дотуур байрны өнөөгийн байдлыг харуулах үзүүлэлт	101
Хүснэгт 3.23 Дотуур байрны өнөөгийн байдлыг харуулах үзүүлэлт	102
Хүснэгт 3.24 Дотуур байрны өнөөгийн байдлыг харуулах үзүүлэлт /2020-2021/	103
Хүснэгт 3.25 Үндэсний түвшинд хүрэх үр дүнгийн шалгуур үзүүлэлт	105
Хүснэгт 3.26 СӨБ-ын хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөө	107
Хүснэгт 3.27 Цэцэрлэгийн насны тооцоолсон хүн ам	108
Хүснэгт 3.28 Цэцэрлэгийн насны хүн амын таамаглал	108
Хүснэгт 3.29 Төрийн өмчийн цэцэрлэгийн үндсэн сургалтын үзүүлэлт	110
Хүснэгт 3.30 Төрийн өмчийн цэцэрлэгийн хүчин чадал /2021-2022/	111
Хүснэгт 3.31 Төрийн өмчийн цэцэрлэгийн нэмэгдэх элсэлтийн таамаглалын хувилбар	112
Хүснэгт 3.33 Хүчин чадал ашиглалт, хэрэгцээг харуулах үзүүлэлт	116
Хүснэгт 3.34 Викториа мужийн СӨБ-ын хөрөнгийн санхүүжилт	118
Хүснэгт 3.35 Тооцсон хүн ам	120

Хүснэгт 3.36 2020-2021 оны хичээлийн жилийн үзүүлэлт	120
Хүснэгт 3.37 Хүчин чадал ашиглалт	121
Хүснэгт 3.38 Хүчин чадал ашиглалт болон дундаж бүлэг дүүргэлт	122
Хүснэгт 3.39 Дорноговь аймгийн цэцэрлэгийн барилга	122
Хүснэгт 3.41 Дорноговь аймгийн СӨБ-ын шийдэх асуудлын тоо	125

ЖИШЭЭ

Жишээ 1. Орон нутгийн, алслагдсан сургуульд техникийн болон санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх Чили улсын туршлага	42
Жишээ 2. Сургуулиудыг дахин зохион байгуулсан солонгос улсын туршлага	43
Жишээ 3. Эстони улсад ахлах сургуулиудыг дахин төвлөрүүлж, нэгтгэсэн тухай	45
Жишээ 4. Мэриландын Монтгломер мужийн тэгш хамруулах бүсчлэл хөтөлбөр	47
Жишээ 5. Лондонгийн сорилт	48
Жишээ 7. Эстони улсын бүсийн зөвлөгөө өгөх төв	52
Жишээ 8. Португал улсад хэрэгжсэн кластерийн төсөл	53
Жишээ 9. Канад улсын Онтарио: холимог сургалт, МХХТ ашиглах стратеги	54
Жишээ 10. Барилгын хэрэглээг үнэлэх Бельги улсын туршлага	60

САНАЛ

АСУУДАЛ 1. Сургалтын дизайнд (Instructional design) сургалтын биет орчныг тохируулах яаралтай хэрэгцээ, шаардлага үүссэн байна.

Шийдлийн санал:

- Өнөөгийн сургууль, цэцэрлэгийн биет орчны зохион байгуулалт (Layout), тоног төхөөрөмжийг багш, суралцагчдын хэрэгцээнд нийцүүлэхийн тулд шинээр **өрсөлдөөнт грант хэлбэрийн санхүүжилт** ашиглаж болно. Бусад улсын туршлагаас харахад өрсөлдөөнт санхүүжилт нь цэцэрлэг, сургуулийн хамт олон сургалтын дизайны хэрэгцээндээ тохируулан орчноо өөрчлөх, засах, тавилга, тоног төхөөрөмж суурилуулах боломжтой буюу сургууль, цэцэрлэгт боломж олгосон санхүүжилтийн хүсэлтийг хүлээн авах хэлбэртэй байна.
- Шинээр барилга барихдаа уламжлалт анги танхимд хуваах хэлбэрээр биш харин сургалтын орон зай бий болгох хандлагад үндэслэсэн (learning space) архитектур болон сургалтын технологийн нийлмэл дизайн гаргах, зөвлөмж, удирдамж боловсруулах **уралдаан** зарлаж болно. Ингэж шийдлийн хувилбаруудтай болсны үндсэн дээр сургууль, цэцэрлэг, дотуур байрны барилга барьдаг болох хэрэгтэй байна. Сүүлийн үед хангалттай судалгаа байдаг болсон.¹
- Сургалтын орон зайн жишээ:
<https://www.youtube.com/watch?v=GCxvCRysfKM>

АСУУДАЛ 2. Боловсролын үйлчилгээг нийт газар нутгаар харж төлөвлөхгүй байгаагаас шалтгаалан боловсролын асуудал нь нийгмийн, урт

预览已结束，完整报告链接和二维码如下：

https://www.yunbaogao.cn/report/index/report?reportId=5_31276

云报告
<https://www.yunbaogao.cn>

云报告
<https://www.yunbaogao.cn>

云报告
<https://www.yunbaogao.cn>